

IZVEŠTAJ

o ispitivanju postojećih kapaciteta, dosadašnje prakse i zainteresovanosti organizacija civilnog društva u sprovođenju zelenih nabavki u Republici Srbiji

Maj, 2019. Godine

This project is financially supported by the Royal Norwegian Embassy in Belgrade <https://www.norway.no/en/serbia/>
Realizaciju projekta finansijski je podržala ambasada Kraljevine Norveške u Beogradu <https://www.norway.no/en/serbia/>

Pripremljeno u okviru Projekta “Zelene javne nabavke kroz sinergiju zainteresovanih strana”, koji sprovodi Alternativa za bezbednije hemikalije (ALHem) uz finansijsku podršku Ambasade Kraljevine Norveške i Balkanskog fonda za demokratiju Nemačkog Maršalovog Fonda SAD. Stavovi i nalazi iz ovog izveštaja su isključiva odgovornost ALHem-a i ne predstavljaju stavove Ambasade Kraljevine Norveške u Beogradu i Balkanskog fonda za demokratiju.

Alternativa za bezbednije hemikalije

www.alhem.rs

Sadržaj

Sadržaj.....	2
1. Sažetak/Summary	3
2. Uvod.....	9
2.1. Projekat „Zelene javne nabavke kroz sinergiju zainteresovanih strana“	11
3. Ispitivanje trenutnih praksi i kapaciteta OCD za zelene nabavke	12
4. Rezultati ispitivanja OCD-a.....	14
4.1. Oblast rada organizacije	14
4.2. Učešće u mrežama i koalicijama	14
4.3. Trenutne prakse i iskustva u sprovođenju nabavki.....	14
4.4. Prakse i iskustva u primeni zelenih kriterijuma	15
4.5. Najčešći proizvodi za koje su primenjivani zeleni kriterijumi	15
4.6. Ispitivanje zainteresovanosti i kapacitet organizacija za uključivanje zelenih kriterijuma u proces nabavki.....	16
4.7. Zainteresovanost organizacija za aktivnosti Projekta.....	16
5. Zaključci i ključne preporuke	18

1. Sažetak/Summary

Zelene javne nabavke (ZJN)¹ su definisane kao: "proces u kojem javni sektor/naručioci nastoje da nabave dobra, usluge i radove sa smanjenim uticajem na životnu sredinu kroz njihov životni ciklus, u odnosu na dobra, usluge i radove koji bi inače bili nabavljeni a koji imaju istu primarnu funkciju". Poslednjih godina, koncept „zelenih nabavki“ sve više prerasta u koncept „održivih nabavki“ jer se, sem uticaja na životnu sredinu, u procesu nabavke i onoga što se nabavlja, istovremeno sve više vodi računa i o socijalnim i ekonomskim uticajima.

Republika Srbija se u okviru pristupanja pravnim tekovinama EU, obavezala da u okviru Poglavlja 5 koje se tiče javnih nabavki promovira i tzv. „zelene nabavke“. U dokumentu kojim se detaljnije definiše pozicija Srbije u odnosu na zahteve i ciljeve u okviru poglavlja 5, navodi se da će Srbija raditi na daljoj promociji „zelenih nabavki“ u okviru održivih javnih nabavki.

Trenutni strateški okvir Srbije obuhvata Strategiju razvoja javnih nabavki za period 2014 - 2018. godine kao i novu Strategiju razvoja javnih nabavki za period 2019. - 2023. godine koja je u postupku usvajanja. Nova Strategija se oslanja na prioritete „Strategije Evropa 2020“ u kojoj su naglašene ZJN, inkluzivni razvoj, olakšavanje učestvovanja MSP u postupcima javnih nabavki, kao i kupovina inovativnih proizvoda, usluga i radova.

U zakonodavnom smislu, u Republici Srbiji je na snazi Zakon o javnim nabavkama (*“Sl.glasnik RS”, br. 124/2012, 14/2015, 68/2015*), gde se kao jedan od vodećih principa održivosti u javnim nabavkama navode upravo kriterijumi zaštite životne sredine i energetske efikasnosti. U planu je usvajanje i objavljivanje novog Zakona o javnim nabavkama² koji previđa i određene novine u oblasti ZJN (veći fokus na životnom ciklusu proizvoda i njegovom uključivanju u tehničke specifikacije za javne nabavke, pominjanje odgovarajućih standarda, EMAS sistema, označavanja, inovacija i sl.). Prema navodima predstavnika Uprave za javne nabavke, javna rasprava o novom Zakonu je završena, i očekuje se da isti bude usvojen na jesenjem zasedanju Skupštine Republike Srbije, tj najkasnije do kraja 2019. godine.

Srbija nije donela Nacionalni akcioni plan za ZJN kojim bi se omogućilo sistemsko i institucionalno uključivanje kriterijuma za zelene javne nabavke u proces javnih nabavki, i prema navodima predstavnika Uprave za javne nabavke ne planira se izrada niti donošenje ovakvog dokumenta za Republiku Srbiju.

Alternativa za bezbednije hemikalije (ALHem) je u januaru 2019. godine započela sprovođenje Projekta **„Zelene javne nabavke kroz sinergiju zainteresovanih strana“** u okviru

¹ U okviru dokumenta EU "Javne nabavke za bolje okruženje, saopštenje Evropske komisije [„Public procurement for a better environment“](#), b.r. COM (2008) 400, 2008.

² Nacrt Zakona je izrađen, usvajanje novog Zakona očekuje se u toku 2019.godine

programa „Jačanje procesa EU integracija u Severnoj Makedoniji, Crnoj Gori i Srbiji“ koji je podržan od Ambasade Kraljevine Norveške u Beogradu, odnosno Ministarstva spoljnih poslova Kraljevine Norveške kroz Balkanski fond za demokratiju, projekta Nemačkog Maršalovog Fonda SAD-a.

Cilj Projekta je da doprinese razvoju i promociji zelenih javnih nabavki u Srbiji jačanjem kapaciteta OCD, kao i potencijalnih naručilaca i ponuđača o prednostima i koristima uključivanja zelenih kriterijuma u procese javnih nabavki, te da pokrene javnu diskusiju i dijalog o ovoj temi kroz uključivanje relevantnih institucija (pre svega Uprave za javne nabavke i Ministarstva zaštite životne sredine) i drugih zainteresovanih strana.

Kao jedan od prvih aktivnosti u okviru Projekta, tokom aprila i maja 2019. godine urađeno je **ispitivanje dosadašnjih praksi, postojećih kapaciteta i zainteresovanosti OCD u sprovođenju zelenih nabavki u Republici Srbiji** koje je obuhvatilo 33 organizacije sa teritorije Srbije koje se većinom bave pitanjima zaštite životne sredine, ali i energetike, zaštite potrošača, javnim finansijama i demokratizacijom društva. Ispitivanje je rađeno putem elektronskog Upitnika koji je kreiran tako da s jedne strane omogući uvid u trenutnu praksu OCD-a, proceduru i prethodno iskustvo u primeni zelenih kriterijuma u procesima nabavki dobara, a da sa druge strane identifikuje nivo zainteresovanosti i omogući samo procenu kapaciteta OCD-a za dalje uključivanje u aktivnosti projekta (informativne sesije, edukacije i seminari, učešće u mreži OCD-a). Posebni cilj ispitivanja jeste da identifikuje one OCD-a koje su zainteresovane da aktivno učestvuju u procesu javnog zagovaranja za usvajanje Nacionalnog Akcionog plana za zelene javne nabavke pred nadležnim donosiocima odluka u Srbiji.

Ključni nalazi ispitivanja ukazuju na to da su OCD upoznate i da su imale priliku da u svojoj dosadašnjoj praksi primene neke od zelenih kriterijuma, te da **skoro trećina OCD već poseduje internu proceduru koja uključuje zelene kriterijume**. Pored toga, analiza je pokazala da je skoro 80% OCD spremno da u svom budućem radu primenjuje zelene kriterijume. Ovo ukazuje na zaključak da **u okviru poslovanja civilnog društva u Srbiji postoji visoko razvijena svest o važnosti i značaju primene zelenih kriterijuma** za nabavku dobara.

Više od 50% organizacija koje sprovode nabavke do sada je u svojoj praksi primenjivalo neke od zelenih kriterijuma. **OCD su primenjivale zelene kriterijume najčešće za nabavku recikliranog papira** (85,7% ispitanika), zatim štedljivih sijalica (71,4% ispitanika), kao i ekoloških sredstava za čišćenje (50% ispitanika). U manjem obimu, OCD-a primenjivale su i kriterijume kao što su eko oznake ili IT oprema (oko 35%).

S druge strane, kao neke od najvećih izazova u primeni zelenih kriterijuma za nabavke u dosadašnjoj praksi, OCD su navele nedovoljan broj ponuđača na tržištu tj **slabu dostupnost proizvoda i dobara koji ispunjavaju ekološke kriterijume na tržištu Srbije** i cenu koja je znatno

viša od tržišne cene za „neekološke“ proizvode što može biti veoma značajno za dalje aktivnosti ne samo Projekta već i rada na zagovaranju za uvođenje zelenih kriterijuma u odnosu na tržišne uslove.

16 organizacija (skoro 50%) se izjasnilo da želi da bude deo mreže koja će se zalagati u javnosti za usvajanje i adekvatniju primenu zelenih kriterijuma u javnim nabavkama, dok se čak 13 (skoro 40%) izjasnilo da želi da aktivno učestvuje u kampanji javnog zagovaranja za usvajanje Nacionalnog akcionog plana za ZJN.

Na osnovu mapiranja i ispitivanja prakse OCD, može se zaključiti da **dosadašnje prakse u radu OCD u Srbiji i primenjeni zeleni kriterijumi za nabavke mogu poslužiti kao dobre lekcije i iskustva** za dalju nadogradnju znanja, tj za dalje određivanje i formulisanje parametara tj kriterijuma koji zadovoljavaju ne samo ekološke standarde, već i odražavaju mogućnosti tržišta u Srbiji, te za ustanovljavanje eventualnih okvira javnih politika za primenu zelenih kriterijuma u javnim nabavkama, tačnije kao ulazni parametri za formulisanje ciljeva i aktivnosti NAP za zelene javne nabavke.

ALHem će na osnovu rezultata ovog ispitivanja organizovati informativne sesije, zajedničke sastanke i seminare za one OCD-a koje su izrazile svoj interes, a sa ciljem **formiranja mreže OCD koje će se zalagati u javnosti za usvajanje i adekvatniju primenu zelenih kriterijuma u javnim nabavkama**. Takođe, u saradnji sa OCD-a koje su se izjasnile da žele da aktivno učestvuju u kampanji javnog zagovaranja, ALHem će razraditi dalje konkretne korake radi zagovaranja kod nadležnog organa za usvajanje Nacionalnog akcionog plana za zelene javne nabavke.

Green Public Procurement (GPP)³ has been defined as "...a process whereby public authorities seek to procure goods, services and works with a reduced environmental impact throughout their life cycle when compared to goods, services and works with the same primary function that would otherwise be procured." During the last years, [the concept of "green procurements"](#) has been shifted more towards the "sustainable procurement" whereas beside the environmental impact, one should also take into the account social and economic impacts during the procurement process.

The Republic of Serbia accepts the Acquis Communautaire of the EU with respect to Chapter 5 - Public Procurement, where a further promotion of the "green procurements" is envisaged. Within the document that defines in more details the positioning of the Republic of Serbia towards the requirements and goals within the Chapter 5, it is noted that Serbia will further promote the "green procurements" within the sustainable public procurements.

The current Serbian strategic framework includes the *Strategy for Development of Public Procurements 2014-2018* as well as new Strategy for Development of Public Procurements 2019-2023 which in the phase of adoption. The new Strategy is based upon priorities defined within "Strategy Europe 2020" that emphasize among others, GPP, inclusive development, enhanced participation of SME in the public procurement processes as well as purchase of innovative goods and services.

From a legal standpoint, the Law on Public Procurement (*"Official Gazette of RS", no. 124/2012, 14/2015, 68/2015*) is in force, which envisaged as one of the basic principles of public procurement the principle of environmental protection and ensuring energy efficiency. The adoption and enforcement of the new Law on Public Procurements is planned. This act foresees also certain novelties in the field of GPP (more focus on the product life cycle and its involvement in the technical specifications for public procurements, introduction of appropriate standards, EMAS system, labelling, innovation, etc). Based on the statement from representatives of the Public Procurement Office of the Republic of Serbia, the public hearing regarding the new Law has been finalized and one could expected that the new Law will be adopted during the fall session of the Serbian Parliament, latest until the end of 2019.

Serbia has not adopted the National Action Plan for GPP that could enable more systematic and institutionalized application of the criteria for the GPP within the public procurement processes. Moreover, according to the representatives from the Public Procurement Office of the Republic of Serbia, such a document has not foreseen at the moment.

Safer Chemicals Alternative - Alternativa za bezbednije hemikalije (ALHem) has started, in January 2019, with the implementation of the Project [„Green Public Procurement through](#)

³ Within the EU document [„Public procurement for a better environment"](#), b.r. COM (2008) 400, 2008.

stakeholders synergy“ within the program „*Strengthening EU integration process in Northern Macedonia, Montenegro and Serbia*“ supported by the Royal Norwegian Embassy in Belgrade, i.e. Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of Norway through Balkan Fund for Democracy project of the USA German Marshall Fund.

The Project objective is to contribute to the development and promotion of the GPP in Serbia through building CSOs capacity, as well as future public procurers and bidders on the advantages and benefits gained from application of the green criteria in the public procurement processes, and to launch the public debate and dialogue regarding GPP through active involvement of the relevant institutions (first of all, the Public Procurement Office and the Ministry for Environmental Protection) and other stakeholders.

The mapping of the current procurement practices, capacities and interest of the CSO for the GPP implementation in Serbia has been conducted during April and May 2019, as one of the first activities within the Project. The study included 33 organizations from the territory of Serbia mainly dealing with environmental issues, but also those active in energy sector, consumer protection, democratization and rule of law, public finances etc. The mapping has been done through online Questionnaire (please see Annex 1) which was created in a way to enable insight into the CSOs' current practice, procedures and previous experience in application of green criteria in procurement processes on the one hand, and on the other to allow self-assessment of the CSOs' capacities for application of green procurements and to identify their interest for further involvement into the Project activities (informative sessions, seminars and workshops, participation in the CSO network). Besides, the specific goal of the mapping process was to identify those CSOs that are interested to actively participate in the advocating activities in front of the competent authority in Serbia aimed to enable adoption of the NAP for GPP.

The **key findings** of the study indicate that CSOs in Serbia are familiar and have a chance to apply some of the green criteria in their previous practices. Almost one third of the CSOs already possess internal procedure that include also green criteria. Besides, the analysis show that almost 80% of CSOs is ready to apply green criteria in their future work. Therefore, one could conclude that **there is a high awareness on importance and benefits of the application of the green criteria for procurement of goods within the common business practice of the CSOs in Serbia.**

More than 50% CSOs that regularly conduct the procurements has chance to apply some of the green criteria in their practice. CSOs applied green criteria most often for the procurement of the recycled paper (85,7% participants), energy efficient light bulbs (71,4% participants), as well as environmentally friendly cleaning agents (50% participants). In less amount, CSOs applied green criteria such as eco label or energy efficient IT equipment (app 35%).

On the other hand, as the main challenges in the process of application of the green criteria, the CSOs emphasized insufficient number of offerors at the Serbian market, meaning **weak availability of the products and goods that fulfill green criteria at the Serbian market** and price that is usually much higher than the price for the „nonenvironmental“ products of the similar category. These obstacles could be significant for the future Project activities, but also in relation to the foreseen advocating activities for the introduction of the green criteria that should take into account the market conditions in Serbia.

16 organizations (almost 50%) stated that they would like to be the part of the CSO network that will publicly advocate for the adoption and more adequate application of the green criteria, while even 13 (almost 40%) CSOs expressed their willingness to actively participate in the public advocacy campaign for the adoption of the NAP for GPP.

Based on mapping and study of the CSOs practice in green procurement, one could conclude that **previous business practice of the CSOs in Serbia and applied green criteria represent valuable experience and could serve as a good lesson for further knowledge upgrade for enabling GPP applications**, i.e. for determination and formulation of the eligible criteria not only for the environmental standards but also those reflecting the market conditions in Serbia. Furthermore, the CSOs experience should serve for framing the public policies on GPPs as inputs for defining the achievable goals and activities within the NAP for GPP.

Based on the results and findings of this study, ALHem will organize informative sessions, common meetings and seminars for those CSOs that expressed their interest to form the network of CSOs that will publicly advocate for the adoption and more adequate application of the green criteria in the public procurements. Also, in close cooperation with CSOs that expressed their willingness to be active in the public advocacy process, ALHem will develop further concrete steps in the advocating campaign for adoption of the NAP for GPP in front of the competent public authority.

2. Uvod

Svrha ovog dokumenta je da prikaže osnovne nalaze i preporuke dobijene tokom ispitivanja sprovedenog među odabranim organizacijama civilnog društva u Srbiji. Ispitivanje je urađeno u okviru Projekta „Zelene javne nabavke kroz sinergiju zainteresovanih strana“ u okviru programa „Jačanje procesa EU integracija u Severnoj Makedoniji, Crnoj Gori i Srbiji“ koji je podržan od Ambasade Kraljevine Norveške u Beogradu, odnosno Ministarstva spoljnih poslova Kraljevine Norveške kroz Balkanski fond za demokratiju, projekta Nemačkog Maršalovog Fonda SAD-a.

Ciljevi ispitivanja:

- ✓ mapiranje postojećih kapaciteta, trenutnih praksi kao i internih procedura OCD-a po pitanju sprovođenja nabavki tj. primene zelenih kriterijuma u sprovođenju nabavki u njihovom dosadašnjem radu u Srbiji
- ✓ uvid u postojeće kapacitete i samoprocena znanja OCD-a za primenu zelenih kriterijuma u nabavkama,
- ✓ zainteresovanost OCD-a za aktivno uključivanje u ostale aktivnosti Projekta (informativne sesije, edukacije i seminari, učešće u mreži OCD-a).
- ✓ identifikacija OCD-a koje su zainteresovane da aktivno učestvuju u procesu javnog zagovaranja za usvajanje Nacionalnog Akcionog plana za zelene javne nabavke pred nadležnim donosiocima odluka u Srbiji.

Zelene javne nabavke (ZJN)⁴ su definisane kao: "proces u kojem javni sektor/naručioci nastoje da nabave dobra, usluge i radove sa smanjenim uticajem na životnu sredinu kroz njihov životni ciklus, u odnosu na dobra, usluge i radove koji bi inače bili nabavljeni a koji imaju istu primarnu funkciju". Poslednjih godina, koncept „zelenih nabavki“ sve više prerasta u koncept „održivih nabavki“ jer se, sem uticaja na životnu sredinu, u procesu nabavke i onoga što se nabavlja, istovremeno sve više vodi računa i o socijalnim i ekonomskim uticajima.

Republika Srbija se u okviru pristupanja pravnim tekovinama EU, obavezala da u okviru Poglavlja 5 koje se tiče javnih nabavki promovise i tkz. „zelene nabavke“. U dokumentu kojim se detaljnije definiše pozicija Srbije u odnosu na zahteve i ciljeve u okviru poglavlja 5, navodi se da će Srbija raditi da daljoj promociji „zelenih nabavki“ u okviru održivih javnih nabavki.

⁴ U okviru dokumenta EU "Javne nabavke za bolje okruženje, saopštenje Evropske komisije „[Public procurement for a better environment](#)“, b.r. COM (2008) 400, 2008.

Trenutni strateški okvir Srbije obuhvata Strategiju razvoja javnih nabavki za period 2014 - 2018. godine koja je predviđala izradu Smernica za ZJN⁵. Ovaj dokument sadrži osnovne informacije u vezi sa pojmom ZJN, zakonodavnim okvirom na nivou EU i Republike Srbije u vezi sa ZJN, kao i određeni broj primera za primenu nekih od kriterijuma ZJN za različite predmete javnih nabavki. Pored toga, u postupku usvajanja je i nova Strategija razvoja javnih nabavki za period 2019. - 2023. godine koja se oslanja na prioritete „Strategije Evropa 2020“ i u kojoj su naglašene ZJN, inkluzivni razvoj, olakšavanje učestvovanja MSP u postupcima javnih nabavki, kao i kupovina inovativnih proizvoda, usluga i radova. Prema navodima predstavnika Uprave za javne nabavke, usvajanje Strategije očekuje se najkasnije do kraja 2019. godine, a sastavni deo Strategije čini i nacrt Akcionog Plana za sprovođenje strategije koji u okviru posebnog cilja broj 3 predviđa **„promovisanje i podsticanje ekološkog i socijalnog aspekta u javnim nabavkama, i učešća malih i srednjih preduzeća i inovacija“**. Pored toga, kao posebna mera u okviru AP navodi se „unapređenje efikasnosti i održivosti sistema javnih nabavki“ i to kroz sprovođenje sledećih aktivnosti:

1. Izrada analize i preporuke za povećanje broja zelenih javnih nabavki i odgovarajuće smernice
2. Promocija smernica o zelenim javnim nabavkama.

U zakonodavnom smislu, Srbija je usvojila Zakon o javnim nabavkama (*“Službeni Glasnik RS”, br. 124/2012, 14/2015, 68/2015*), gde se kao jedan od vodećih principa održivosti u javnim nabavkama navode upravo kriterijumi zaštite životne sredine i energetske efikasnosti. U planu je usvajanje i objavljivanje novog Zakona o javnim nabavkama⁶ koji previđa i određene novine u oblasti ZJN (veći fokus na životnom ciklusu proizvoda i njegovom uključivanju u tehničke specifikacije za javne nabavke, pominjanje odgovarajućih standarda, EMAS sistema, označavanja, inovacija i sl.). Prema navodima predstavnika Uprave za javne nabavke, javna rasprava o novom Zakonu je završena, i očekuje se da isti bude usvojen na jesenjem zasedanju Skupštine Republike Srbije, tj najkasnije do kraja 2019. godine.

Srbija nije donela Nacionalni akcioni plan za ZJN kojim bi se omogućilo sistemsko i institucionalno uključivanje kriterijuma za zelene javne nabavke u proces javnih nabavki, i prema navodima predstavnika Uprave za javne nabavke nije planirana izrada niti donošenje ovakvog dokumenta za Republiku Srbiju.

Kako je u planu usvajanje novog Zakona o javnim nabavkama i nove Strategije za razvoj javnih nabavki u Republici Srbiji 2019.-2023.godine u kojima je prepoznat značaj ZJN, te rad na strateškim dokumentima iz drugih oblasti (kao što je na primer cirkularna ekonomija koja temu

⁵ Dokument pod nazivom „Zelene javne nabavke“ objavljen je u septembru 2015.godine, od strane Uprave za javne nabavke Republike Srbije i dostupan je preko Interneta, preko internet stranica Uprave za javne nabavke <http://www.ujn.gov.rs/wp-content/uploads/2019/04/13-zelene-JN.pdf>

⁶ Nacrt Zakona je izrađen, usvajanje novog Zakona očekuje se u toku 2019.godine

ZJN prepoznaje kao jednu od ključnih), očekuje se da u narednom periodu može biti pokrenuto dosta aktivnosti na unapređenju sistema ZJN u Republici Srbiji.

2.1. Projekat „Zelene javne nabavke kroz sinergiju zainteresovanih strana“

Kao odgovor na neke od navedenih izazova, ALHem je u januaru 2019. godine započeo sprovođenje Projekta „Zelene javne nabavke kroz sinergiju zainteresovanih strana“. Osnovni cilj Projekta jeste da doprinese razvoju i promociji zelenih javnih nabavki u Srbiji jačanjem kapaciteta OCD, kao i potencijalnih naručilaca i ponuđača o prednostima i koristima uključivanja zelenih kriterijuma u procese javnih nabavki, te da pokrene javnu diskusiju i dijalog o ovoj temi kroz uključivanje relevantnih institucija (pre svega Uprave za javne nabavke i Ministarstva zaštite životne sredine) i drugih zainteresovanih strana.

Ovaj cilj realizovaće se kroz uspostavljanje mreže OCD radi zajedničkog zagovaranja pri nadležnom organu tj Upravi za javne nabavke za usvajanje Nacionalnog Akcionog plana za zelene javne nabavke. Proces pretpostavlja i uključivanje relevantnih predstavnika drugih zainteresovanih institucija u proces kao npr. Ministarstva zaštite životne sredine Republike Srbije.

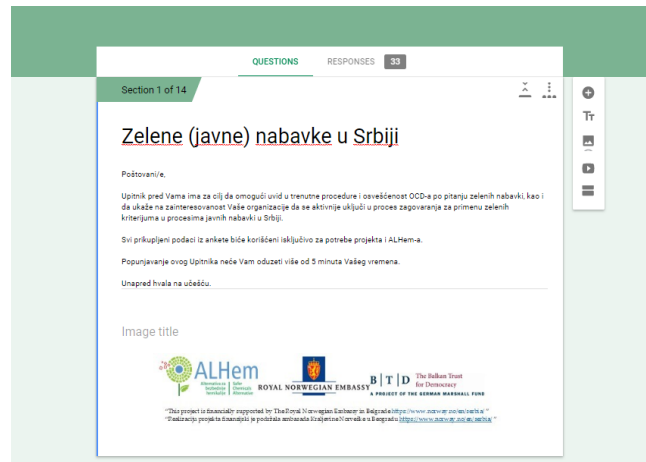
Pored osnaživanja OCD i zajedničke kampanje javnog zagovaranja, u okviru Projekta planirana je izrada ekoloških standarda tj zelenih kriterijuma, uključujući i njihove tehničke specifikacije, za nabavke izabranih grupa proizvoda (papir, IT oprema, ekološka sredstva za čišćenje i kancelarijski nameštaj), kao i unapređenje znanja potencijalnih naručioca i ponuđača na tržištu da adekvatno odgovore na zahteve za ispunjenje zelenih kriterijuma prilikom nabavke dobara.

Projekat će ovim aktivnostima svakako doprineti i opštem povećanju znanja i nivoa razumevanja po pitanju važnosti zelenih tj ekoloških kriterijuma u sprovođenju javnih nabavki te time i stvoriti preduslove za primenu ovih kriterijuma za dostizanje ciljeva održivog razvoja, kao i ciljeva vezanih za unapređenje i efikasniju primenu propisa iz oblasti zaštite životne sredine.

3. Ispitivanje trenutnih praksi i kapaciteta OCD za zelene nabavke

Jedan od prvih koraka u okviru Projekta jeste mapiranje postojećih kapaciteta, trenutnih praksi kao i postojećih procedura OCD-a po pitanju sprovođenja nabavki tj. primene zelenih kriterijuma u sprovođenju nabavki.

Cilj ovog procesa jeste da obezbedi povratne informacije ALHem-u po pitanju samoprocene znanja OCD-a za primenu zelenih kriterijuma u nabavkama, tj da omogući uvid u postojeće kapaciteta OCD-a. Pored toga mapiranje OCD-a trebalo je da proceni zainteresovanost OCD-a za aktivno uključivanje u ostale aktivnosti Projekta (informativne sesije, edukacije i seminari, učešće u mreži OCD-a), a pre svega da identifikuje one OCD-a koje su spremne da aktivno učestvuju u procesu javnog zagovaranja za usvajanje Nacionalnog Akcionog plana za zelene nabavke.

Ispitivanje kapaciteta i zainteresovanosti OCD urađeno je tokom aprila i maja i obuhvatilo je 33 organizacije iz Srbije koje se većinom bave pitanjima zaštite životne sredine, ali i energetike, zaštite potrošača, javnim finansijama i demokratizacijom društva. Ispitivanje je rađeno putem elektronskog Upitnika koji je kreiran tako da s jedne strane omogući uvid u trenutnu praksu OCD-a, proceduru i prethodno iskustvo u primeni zelenih kriterijuma u procesima nabavki dobara, a da sa druge strane identifikuje nivo zainteresovanosti i omogući samo procenu kapaciteta OCD-a za dalje uključivanje u aktivnosti Projekta.

Radi dostizanja navedenih ciljeva ispitivanja, tj mapiranja OCD-a, primenjena je sledeće metodologija:

- ✓ Identifikovane su one OCD-a koje su aktivne u oblastima od interesa za zelene (javne) nabavke, kao na primer OCD koje se bave transparentnošću u radu javnih organa, javnim finansijama, zaštitom potrošača, demokratizacijom društva, kao i zaštitom životne sredine, energetsom efikasnošću i javnim politikama iz ovih oblasti. Posebna se vodilo računa da analizom budu obuhvaćene OCD-a koje su aktivne ili vodeće u radnim

grupama Nacionalnog konventa EU za poglavlje 5 (javne nabavke), poglavlje 15 (energetika) i poglavlje 27 (životna sredina), kao i u Koaliciji 27.

- ✓ Kreiran je Upitnik sa setom pitanja koja s jedne strane omogućavaju uvid u trenutnu praksu OCD-a, proceduru i prethodno iskustvo u primeni zelenih kriterijuma u procesima nabavki dobara, a sa druge strane identifikuju nivo zainteresovanosti i samo procenu kapaciteta OCD-a za dalje uključivanje u aktivnosti Projekta, pre svega za aktivno uključivanje u kampanju javnog zagovaranja.
- ✓ Upitnik se sastoji od 11 pitanja, od kojih dva uvodna kojima se identifikuje organizacija, i ispituje trenutna aktivnosti i učešće OCD-a u nekim od postojećih mreža. Nakon toga sledi set pitanja koja omogućavaju uvid u trenutne prakse i prethodno iskustvo OCD-a u primeni nabavki i zelenih kriterijuma u nabavkama (uključujući i izazove sa kojima su se sretali u ovom procesu). Poslednji deo Upitnika fokusira se na procenu kapaciteta i zainteresovanosti OCD-a za dalju primenu zelenih kriterijuma i način i obim učešća u narednim aktivnostima Projekta.
- ✓ Upitnik je poslat na 56 adresa, i dobijeno je 33 odgovora što je skoro 60% od kontaktiranih organizacija i što se može smatrati velikim odzivom. Sumirani rezultati ispitivanja nalaze se u nastavku.

4. Rezultati ispitivanja OCD-a

4.1. Oblast rada organizacije

Većina organizacija koja je učestvovala u istraživanju kao svoju osnovnu oblast rada navela je pitanja iz oblasti zaštite životne sredine (62,5% anketiranih). Nakon toga slede organizacije koje se bave pitanjima energetike i energetske efikasnosti (28%), demokratizacijom društva i ljudskim pravima (25%), javnim finansijama (22%) i zaštitom prava potrošača (15%).

4.2. Učešće u mrežama i koalicijama

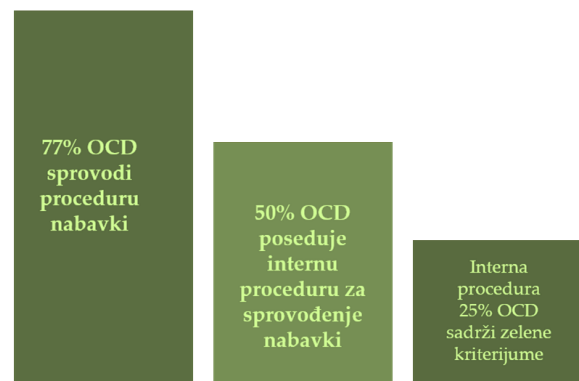
23 organizacije ili skoro 72% ispitanika pripada ili je član neke od nacionalnih mreža ili koalicija. Najveći broj organizacija aktivan je u okviru Koalicije 27 (9 organizacija) i/ili u okviru nekih od radnih grupa Nacionalnog KONVENT-a. Pored toga nekoliko ispitanika navelo je da je aktivno u okviru Mreže dobre energije, TASCO, itd.

4.3. Trenutne prakse i iskustva u sprovođenju nabavki

Na osnovu dobijenih rezultata, čak 77% organizacija koje su učestvovala u istraživanju sprovode proceduru nabavki u svojoj organizaciji, dok preko 50% njih (17 od 33) ima internu proceduru koju primenjuje u ovom procesu.

Od ukupnog broja organizacija koje su se pozitivno izjasnile po pitanju sprovođenja interne procedure nabavki, 8 organizacija je izjavilo da njihova interna procedura sadrži zelene kriterijume za nabavke (što čini skoro pola onih OCD koje poseduju internu proceduru, tj oko 25% ukupnog broja ispitanika).

Interna procedura OCD za sprovođenje nabavki

4.4. Prakse i iskustva u primeni zelenih kriterijuma

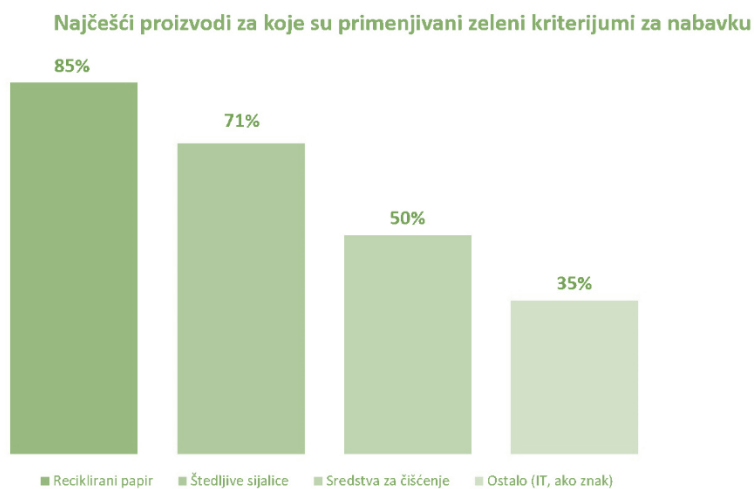
Skoro 80% organizacija izvestilo je da ne primenjuje internu proceduru za nabavku dobara tj. zelene kriterijume usled zahteva donatora, tj samo 2 organizacije su do sada primenjivale zelene kriterijume kao odgovor na zahtev donatora.

Od organizacija koje sprovode proceduru nabavke, preko 50% je do sada primenilo neki od ekoloških kriterijuma u procesu sprovođenja nabavki, dok 12,5 % nije bilo sigurno u ovaj odgovor. Tačnije, samo jedna trećina organizacija do sada nije imala prilike da primeni zelene kriterijume u procesu nabavki.

4.5. Najčešći proizvodi za koje su primenjivani zeleni kriterijumi

OCD su primenjivale zelene kriterijume najčešće za nabavku recikliranog papira (85,7% ispitanika), zatim štedljivih sijalica (71,4% ispitanika), kao i ekoloških sredstava za čišćenje (50% ispitanika). U manjem obimu, OCD-a primenjivale su i kriterijume koje se odnose na eko oznake na proizvodima kao i zelene kriterijume za IT opremu (oko 35%).

Kao neke od najvećih izazova u primeni zelenih kriterijuma za nabavke u dosadašnjoj praksi, OCD su navele nedovoljan broj ponuđača na tržištu tj slabu dostupnost proizvoda i dobara koji ispunjavaju ekološke kriterijume na tržištu Srbije i cenu

koja je znatno viša od tržišne cene za „neekološke“ proizvode. Imajući u vidu da su organizacije najčešće primenjivale zelene kriterijume za nabavku recikliranog papira (preko 85%), izazovi su uglavnom reflektovali nedostatak ove vrste papira na tržištu, zatim nemogućnost ispunjenja ovih kriterijuma za podsluge (na primer fotokopirnice ne koriste reciklirani papir), kao i cenu koja je značajno veća od tržišne kada je u pitanju nereciklirani papir.

4.6. Ispitivanje zainteresovanosti i kapacitet organizacija za uključivanje zelenih kriterijuma u proces nabavki

Čak 78% (25/32) organizacija koje su učestvovala u ispitivanju je izrazilo zainteresovanost da u svom budućem radu primenjuje neki od zelenih kriterijuma za nabavku dobara, dok ostale OCD nisu sigurne u svoje preferencije. Drugim rečima, među organizacijama koje su učestvovala u ispitivanju nije bilo onih koje su eksplicitno protiv primene zelenih kriterijuma u svom budućem radu.

35% organizacija smatra da ima dovoljno znanja za primenu zelenih kriterijuma, dok skoro 40% njih nije sigurno u svoje kapacitete.

Najveći broj organizacija izjasnilo se da bi želelo da primenjuje zelene kriterijume za nabavku IT opreme (83,3%), zatim za papir i sredstva za čišćenje (oko 17%), a zatim za kancelarijski nameštaj i druge vrste dobara (do 10%).

Među OCD-a koje su učestvovala u ovom ispitivanju nije bilo onih koje su eksplicitno protiv primene zelenih kriterijuma u svom budućem radu !

4.7. Zainteresovanost organizacija za aktivnosti Projekta

Najveći broj organizacija (preko 70%) koje su učestvovala u istraživanju izjasnilo se da želi da učestvuje u seminarima i edukacijama na temu zelenih (javnih) nabavki.

Od ukupnog broja ispitanika, 16 organizacija (skoro 50%) želi da bude deo mreže OCD koja će se zalagati za uvođenje zelenih kriterijuma u procese (javnih) nabavki u Srbiji dok se 13 organizacija izjasnilo da želi da proaktivno zagovara za uključivanje zelenih kriterijuma u procese javnih nabavki u Srbiji. Detaljna lista organizacija nalazi se u tabeli u nastavku.

OCD koje su pokazale zainteresovanost da budu deo mreže OCD za javno zalaganje za zelene javne nabavke	OCD koje žele proaktivno da zagovaraju pred nadležnim organima
CEKOR	CEKOR
GM optimist	GM optimist
WWF	WWF
Pokret Gorana Vojvodine	Pokret Gorana Vojvodine
Zaštita potrošača	Zaštita potrošača
Pokret za zaštitu potrošača	Pokret za zaštitu potrošača
Užički centar za ljudska prava i demokratiju	Užički centar za ljudska prava i demokratiju

Centar za unapređenje životne sredine	Centar za unapređenje životne sredine
Asocijacija potrošača Srbije - APOS	Asocijacija potrošača Srbije - APOS
Centar za razvoj građanskog društva PROTECTA	Centar za razvoj građanskog društva PROTECTA
Evropski pokret u Srbiji	Evropski pokret u Srbiji
Podrinjski anti korupcijski tim PAKT	Centar za zaštitu potrošača FORUM
Ambasadori životne sredine i održivog razvoja	Transparentnost Srbija
Mladi istraživači Srbije	
TOC	
Škola za opstanak	

Pored toga, veliki broj organizacija (skoro 60%) želi da bude informisan o rezultatima i aktivnostima u vezi sa uključivanje zelenih kriterijuma u proces javnih nabavki, kao i daljim aktivnostima na Projektu.

5. Zaključci i ključne preporuke

Imajući u vidu da do sada u Srbiji, prema našim saznanjima, nije rađeno ispitivanje organizacija civilnog društva po pitanju zelenih nabavki, može se zaključiti da je **zainteresovanost OCD za ovu temu izuzetno velika**. Naime, čak 60% OCD se odazvalo pozivu da učestvuje u istraživanju, dok čak preko 70% njih želi da dalje unapređuje svoje kapacitete i znanja po ovim pitanjima.

16 organizacija (skoro 50%) se izjasnilo da želi da bude deo mreže koja će se zalagati u javnosti za usvajanje i adekvatniju primenu zelenih kriterijuma u javnim nabavkama, dok se čak 13 (skoro 40%) izjasnilo da želi da aktivno učestvuje u kampanji javnog zagovaranja pred nadležnim organima za usvajanje Nacionalnog akcionog plana koji će omogućiti primenu zelenih kriterijuma u procesima javnih nabavki.

Veoma je zanimljiv i podatak da nijedna od OCD koje su anketirane nije eksplicitno protiv primene zelenih kriterijuma u procesu nabavki, tačnije skoro 80% OCD je spremno da primenjuje zelene kriterijume, dok oko 20% njih nije sigurno. Ovim se nameće zaključak da u okviru poslovanja civilnog društva u Srbiji postoji visoko razvijena svest o važnosti i značaju primene zelenih kriterijuma za nabavku dobara. Ovaj zaključak dodatno je podstaknut činjenicom da je skoro 80% organizacija u svojoj dosadašnjoj praksi primenjivalo zelene kriterijume na osnovu sopstvenih odluka, a ne usled zahteva donatora. Važna je i činjenica da **skoro trećina OCD već poseduju internu proceduru koja uključuje zelene kriterijume**, te bi jedan od narednih koraka mogao biti dalji uvid u prakse i iskustva u primeni interne procedure za nabavku različitih vrsta dobara u Srbiji sa aspekta izazova za primenu zelenih kriterijuma.

Pored navedenog, skoro sve organizacije navele su, u opisu prepreka za primenu zelenih kriterijuma za nabavku, da su se u praksi tj u pokušaju primene zelenih kriterijuma za nabavku dobara u Srbiji susrele sa veoma ograničenom ponudom na tržištu, te sa znatno višim cenama u odnosu na „ne-ekološku“ robu. Ovo ukazuje na činjenicu da bi u narednom periodu trebalo ne samo raditi na definisanju kriterijuma za zelene nabavke, već i na istraživanju tržišta koje bi pružilo informacije o tome kako i na koji način se može omogućiti primena ovih kriterijuma u praksi.

Na osnovu mapiranja i ispitivanja prakse OCD, može se zaključiti da dosadašnje prakse u radu OCD u Srbiji i primenjeni zeleni kriterijumi za nabavke mogu poslužiti kao dobre lekcije i iskustva za dalju nadogradnju znanja, tj za dalje određivanje i formulisanje parametara tj kriterijuma koji zadovoljavaju ne samo ekološke standarde, već i odražavaju mogućnosti tržišta u Srbiji, te za ustanovljavanje eventualnih okvira javnih politika za primenu zelenih kriterijuma

u javnim nabavkama, tačnije kao ulazni parametri za formulisanje ciljeva i aktivnosti NAP za zelene javne nabavke.

ALHem će na osnovu rezultata ovog ispitivanja organizovati informativne sesije, zajedničke sastanke i seminare za one OCD-a koje su izrazile svoj interes, a kako bi se formirala mreža organizacija koja će se zalagati u javnosti za usvajanje i adekvatniju primenu zelenih kriterijuma u javnim nabavkama. Takođe, u saradnji sa OCD-a koje su se izjasnile da žele da aktivno učestvuju u kampanji javnog zagovaranja, ALHem će razraditi dalje konkretne korake radi zagovaranja kod nadležnog organa za usvajanje Nacionalnog akcionog plana koji će omogućiti primenu zelenih kriterijuma u procesima javnih nabavki.

This project is financially supported by the Royal Norwegian Embassy in Belgrade <https://www.norway.no/en/serbia/>
Realizaciju projekta finansijski je podržala ambasada Kraljevine Norveške u Beogradu <https://www.norway.no/en/serbia/>